

Nog één keer de trots van Tromp

• RONALD PRUD'HOMME VAN REINE •

In het artikel 'Nogmaals, de trots van Tromp' (*Bulletin van het Rijksmuseum*, nummer 4, jaargang 51, 2003, pp. 369-371) geeft Wouter Kloek correcties en aanvullingen op zijn eerder verschenen artikel 'De trots van Tromp' (*Bulletin van het Rijksmuseum*, nummer 3, jaargang 50, 2002, pp. 419-423). Hij doet dat met name op basis van mijn boek *Schittering en schandaal. Biografie van Maerten en Cornelis Tromp* (Amsterdam/Antwerpen 2001, pp. 224-227). In 'Nogmaals, de trots van Tromp' gebruikt hij de nieuwe gegevens uit mijn boek nogal selectief, naar het lijkt om zijn voorgaande stuk niet volledig te hoeven herroepen en mijn versie van de geschiedenis van de penschilderijen niet geheel te hoeven volgen.

Waar gaat het over? Willem van de Velde de Oude maakte in de jaren '50 van de 17de eeuw vier penschilderijen van grote zeeslagen voor de familie Tromp, althans zo luidt de traditie. In de nalatenschap van Cornelis' oudere broer Harpert kunnen slechts drie van de vier penschilderijen in het Rijksmuseum worden teruggevonden. Het exemplaar met een afbeelding van de slag bij Livorno in 1653 ontbreekt.

Kloek stelt dat er belangrijke redenen voor twijfel zijn aan mijn veronderstelling dat Cornelis Tromp zich meester heeft gemaakt – zelf zou ik liever zeggen: eigenaar is geworden –

van het penschilderij van de slag bij Livorno dat Willem van de Velde de Oude vervaardigde voor de Amsterdamse admiraliteit. Op de *Zeeslag bij Livorno* van Tromp in het Rijksmuseum staat namelijk diens vlaggenschip de Maan centraal en daar zou alleen Tromp zelf belang bij kunnen hebben gehad, meent hij. Tegelijkertijd geeft hij echter toe dat het marmeren reliëf met een voorstelling van de slag bij Livorno op het grafmonument van Jan van Galen dezelfde compositie vertoont als het penschilderij. Even verderop noemt hij dat dan 'raadselachtig'. Inderdaad moet hij dat wel raadselachtig vinden, want het feit dat de compositie op het reliëf geheel overeenkomt met het penschilderij ontkracht volledig de stelling van Kloek dat alleen Tromp belang kon hebben bij een compositie zoals die op het penschilderij is te zien. We weten dat Van de Velde in 1654 bezig was met een penschilderij dat als voorbeeld moest dienen voor het reliëf en we zien dat dit reliëf geheel dezelfde compositie vertoont als het penschilderij van Tromp in het Rijksmuseum. Hoe zou het dan nog mogelijk zijn dat Van de Velde voor het reliëf een geheel andere compositie van de slag bij Livorno vervaardigde?

Waarschijnlijk om dit punt te omzeilen laat Kloek in het midden of

Van de Velde in 1654 een gewone tekening of een penschilderij als ontwerp voor het reliëf van het grafmonument van Van Galen vervaardigde. Op p. 370 van zijn artikel heeft hij het eerst over een tekening en later over een 'schetse'. Op p. 371 schrijft hij dat verondersteld wordt dat Van de Velde van de slag bij Livorno 'een schets en een schilderij of mogelijk twee penschilderijen' heeft vervaardigd. In noot 5 verwijst hij vervolgens naar het grote werk van Michael Robinson over de Van de Veldes, waar deze veronderstelt dat er sprake kan zijn geweest van een schets voor het grafmonument en van een penschilderij voor Tromp.

Robinson baseerde zich daarvoor op M.G. de Boer, *Tromp en de Armada van 1639*, p. 193, een boek dat in 1941 verscheen. De Boer kende, zoals ik nadrukkelijk in mijn biografie van de Trompen op p. 225 en in de bijbehorende noot 67 heb vermeld, alleen een resolutie van de Amsterdamse admiraliteit d.d. 19 mei 1654 waarin sprake is van een 'schetse' van Van de Velde voor het reliëf van het grafmonument. Op dezelfde pagina van mijn boek geef ik vervolgens de inhoud van twee volgende resoluties weer. Ik citeer: *Kunsthistorici zijn er op grond van de vermelding van een 'schetse' van Van de Velde in een resolutie van de Amsterdamse admiraliteit van 19 mei 1654 van uitgegaan dat het reliëf naar voorbeeld van een tekening van Van de Velde is gemaakt. In een volgende, ongepubliceerde resolutie van de admiraliteit van 12 juni staat echter te lezen dat Van de Velde niet akkoord wilde gaan met betaling van 100 gulden voor zijn werk, omdat hij 'grootte moeyten' had gedaan en een 'grootte teyckeninge' [zeventiende-eeuws Nederlands voor een penschilderij] van de zeeslag had gemaakt. De admiraliteit verhoogde de som gelds de volgende dag tot 200 gulden, 'mits dat hij somwijlen bij den mr. beelthouwer sal uitcomen omme sijn ooghe over 't maecken van de voorszegde zeeslagh te laeten gaen, die eenige abuysen [fouten] vin-*

dende te repareren, oock een lijst ende panneel t'sijnnen coste tot de voorszegde teyckeninge te laten maecken, omme alhier t'sijner tijdt in den Raedtcamer opgerecht te werden'. Verder vernemen we hier niets meer over in de (door brandschade slechts gedeeltelijk) bewaard gebleven resoluties. Het lijkt er echter op dat Van de Velde ook met dit nieuwe aanbod niet akkoord is gegaan.

Op grond van de bovenstaande citaten valt moeilijk te ontkennen dat Van de Velde met een penschilderij bezig was voor de admiraliteit. Of zouden de admiraliteitsheren 200 gulden voor een gewone tekening over hebben gehad en deze nota bene ingelijst hebben willen ophangen? Daar zou dan binnen een paar jaar weinig van over zijn geweest! Het is opmerkelijk dat Kloek niets over het bestaan van deze resoluties vermeldt, aangezien zij nu juist een belangrijk nieuw element in mijn betoog vormen en aantonen dat De Boer en Robinson het niet bij het rechte eind hebben wanneer zij menen dat Van de Velde alleen maar een tekening voor het reliëf maakte.

Dat Van de Velde gebruik maakte van gegevens van Tromp bij de vervaardiging van het penschilderij voor het reliëf op het grafmonument van Van Galen is overigens minder merkwaardig dan het lijkt. Opperbevelhebber Van Galen was in de slag bij Livorno gesneuveld en dus lag het voor de hand informatie te vragen bij een andere belangrijke bevelhebber uit de zeeslag. Bovendien is het heel goed mogelijk dat Van de Velde al contact had met Cornelis Tromp naar aanleiding van de vervaardiging van het reliëf voor het praalgraf van diens in 1653 gesneuvelde vader Maerten Tromp, waarvoor hij ook het ontwerp leverde. Misschien heeft Van de Velde wel nolens volens Cornelis Tromps acties centraal gesteld, aangezien hij van de andere vlootbewegingen onvolgende op de hoogte was.

Het is ook opvallend dat Kloek zich geen rekenschap geeft van het feit dat

het penschilderij van de zeeslag bij Livorno in de serie van vier penschilderijen verreweg het kleinste formaat heeft en als enige op paneel is geschilderd. Waarom zou Tromp als hij de enige opdrachtgever was voor één schilderij met een afwijkend formaat en een andere ondergrond hebben gekozen? Veel duidt erop dat de *Zeeslag bij Livorno* het eerste schilderij uit de reeks is en dan zou het voor de hand liggen dat het formaat van de latere werken daaraan is aangepast. Dat dit niet het geval is, pleit voor bijzondere omstandigheden bij de totstandkoming van dit werk.

Verder schrijft Kloek ook niets over het feit dat Cornelis Tromp in de jaren '50 nog bij zijn moeder Cornelia Teding van Berckhout woonde in het grote ouderlijk huis aan het Korte Voorhout in Den Haag, waar de schilderijen dus waarschijnlijk ook hingen. Ik veronderstel niet dat zijn moeder alleen financieel is bijgesprongen bij de aankoop van het penschilderij van de slag bij Ter Heide, zoals Kloek meent, maar bij de aanschaf van de vier penschilderijen in het algemeen.

Ten slotte nog de lijst van schilderijen van zeeslagen die Van de Velde in 1677 trots liet opmaken, waaruit Kloek nu citeert nadat hij er door mijn boek opmerkzaam op is gemaakt. Hij schrijft dat ik die niet volg in het geval van de slag bij Livorno, wanneer Van de Velde vermeldt dat hij van dat treffen penschilderijen heeft gemaakt voor 'Tromp and severall Lords of Venice'. Is het echter niet aannemelijk dat Van de Velde twintig jaar na dato op een korte overzichtslijst gemakshalve schrijft dat hij een penschilderij voor Tromp heeft gemaakt, ook al was dat oorspronkelijk voor de Amsterdamse admiraliteit vervaardigd? De admiraliteit heeft het hoogstwaarschijnlijk niet gekocht en aan zo'n opdrachtgever zal hij zichzelf liever niet hebben herinnerd. Het is ook niet meer dan logisch dat hij in zo'n kort overzicht alleen degene vermeldt die

het werk uiteindelijk heeft aangeschaft. Hoe zouden we bovendien anders moeten verklaren dat terwijl uit de resoluties vaststaat dat Van de Velde een *Zeeslag bij Livorno* maakte voor de Amsterdamse admiraliteit, hij deze instelling niet op de overzichtslijst van zijn verkochte werken vermeldde? De trots van Willem van de Velde de Oude op zijn penschilderijen maakt het niet waarschijnlijk dat hij een belangrijke koper vergeten is.